

УДК 5045:364.122.5(477.83)

ОЦІНКА СТАНУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ ЛЬВІВЩИНИ

Н. Лопотич, к. с.-г. н.

ORCID ID: 0000-0002-3319-0723

О. Шкумбатюк, к. вет. н.

ORCID ID: 0009-0000-0257-8314

Г. Верхола, ст. викладач

ORCID ID: 0009-0000-1636-4990

Львівський національний університет природокористування

<https://doi.org/10.31734/agronomy2025.29.052>

Лопотич Н., Шкумбатюк О., Верхола Г. Оцінка стану рекреаційної інфраструктури гірських районів Львівщини

Представлено результати наукових досліджень трансформаційних процесів у гірських районах Львівської області. Доведено, що глибокі зміни корінного рослинного покриву й перетворення земель у рілні угіддя тепер мають у край негативний вплив на стабільність природного середовища та істотно зменшують туристично-рекреаційну привабливість теренів.

Зауважено, що економічне стимулювання збереження й реставрації автентичного рослинного покриву і ґрунтів сприятиме стабілізації довкілля. Науково й економічно обґрунтований розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури за умови відкритості міждержавних кордонів та ефективного самоврядування допоможе поступово вийти гірським громадам Львівщини із глибокої стагнації регіону. Відновлення фінансування розвитку соціальної інфраструктури стабілізує демографічну та економічну ситуацію в регіоні й державі загалом.

Оцінено стан рекреаційної інфраструктури гірських районів Львівщини, що є важливим аспектом розвитку туристичної галузі регіону. Проаналізовано основні складові рекреаційної інфраструктури, такі як готелі, туристичні бази, маршрути для пішохідного та велосипедного туризму, а також об'єкти культурної спадщини.

Завдяки методам статистичного аналізу та польовим дослідженням визначено рівень розвитку інфраструктури, її відповідності сучасним вимогам та потребам туристів. Виявлено, що, незважаючи на наявність природних ресурсів та потенціал для розвитку рекреації, є суттєві проблеми, пов'язані з недостатнім фінансуванням, низькою якістю сервісу та недостатньою популяризацією регіону.

Запропоновано рекомендації щодо покращання стану рекреаційної інфраструктури, включно з розвитком державних програм підтримки, залученням інвестицій та активізацією співпраці між державними установами та приватними підприємцями.

Ці заходи можуть сприяти не лише підвищенню якості обслуговування туристів, а й сталому розвитку гірських районів Львівщини в цілому.

Ключові слова: рекреаційна інфраструктура, біогеоценотичний покрив, трансформація рослинності, рослинний покрив.

Lopotych N., Shkumbatiuk O., Verkhola H. Assessment of the state of recreational infrastructure in mountainous areas of Lviv region

The article presents the findings of scientific studies focused on the transformation processes occurring in the mountainous districts of Lviv region. It highlights the profound changes in indigenous vegetation and land use in the area, which have severely impacted environmental stability and diminished the appeal of tourism and recreational lands.

To counteract these negative effects, economic incentives aimed at the conservation and restoration of native vegetation and soil are essential for stabilizing the environment. Additionally, promoting and economically developing the tourism and recreation infrastructure, especially with the gradual easing of international borders and improved governance, could alleviate the long-standing stagnation faced by mountain communities in Lviv.

This study assesses the condition of recreational infrastructure in the mountainous areas of Lviv region, an important factor in the advancement of the region's tourism sector. It evaluates key components of this infrastructure, including hotels, tourist bases, hiking and cycling routes, as well as sites of cultural heritage.

Employing statistical analysis methods and field research, the study determines the level of infrastructure development, measuring its alignment with contemporary standards and tourist needs. The findings reveal that, despite the region's natural resources and recreational potential, significant challenges persist, such as inadequate funding, low service quality, and insufficient promotional efforts.

To enhance the state of recreational infrastructure, the article proposes several recommendations, including the development of government support programs, attracting investment, and fostering collaboration between state institutions and private enterprises.

Implementing these measures could not only elevate the quality of tourist services but also promote the sustainable development of the mountainous areas of Lviv region as a whole.

Keywords: recreational infrastructure, bioheotsenotychnyy cover, the transformation of vegetation, vegetation.

Постановка проблеми. Соціальні проекти модернізації регіонів, особливо в умовах економічної нестабільності, мають бути науково й економічно обґрунтовані в частині екобезпечного (сталого) природо- і, зокрема, землекористування. Гірська частина Львівщини – особлива за природними, історичними й теперішніми етносоціальними умовами.

Одним із найпереконливіших напрямів перспективного економічного поступу в гірських районах є розвиток відпочинкової інфраструктури. Проблема розвитку рекреації в Українських Карпатах сьогодні гостро постає перед вітчизняними архітекторами-практиками та науковцями з огляду на стабільний попит на відпочинок і сучасні динамічні ринкові умови розвитку рекреаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан та різноманіття рослинного покриву, а також естетична привабливість природних пейзажів, є важливими складовими туристично-рекреаційної цінності території. Унаслідок тривалої господарської діяльності, що тривала понад три століття, природний ландшафт і біогеоценотичний покрив гірських регіонів Львівщини зазнали значних змін. Сучасна структура цих територій суттєво відрізняється від первісної, особливо в межах земель із різними функціональними призначеннями. У компонентній структурі нативних екосистем змін зазнали і рослинний покрив, і тваринний світ, і ґрунти.

Постановка завдання. Наше завдання – оцінити рівень розвитку об’єктів туристичного обслуговування, транспортної доступності та інженерної інфраструктури; виявити просторові диспро-

порції у розвитку рекреаційної інфраструктури між двома гірськими територіями; визначити фактори, які впливають на стан та розвиток рекреаційної інфраструктури; запропонувати напрями вдосконалення інфраструктурного забезпечення рекреаційної діяльності в гірських регіонах Львівської області.

Виклад основного матеріалу. Стан і різноманітність рослинності, а також мальовничі природні краєвиди, є одними з ключових чинників, що визначають туристично-рекреаційну привабливість території. Багатотипова господарська діяльність істотно трансформувала ландшафт і біогеоценотичну структуру гірських районів Львівської області. У сучасних умовах ці території значно відрізняються від первісного природного середовища, особливо в межах земель із різними формами використання. Тепер він значно відрізняється від корінного у межах земель різного призначення (табл. 1).

Площа лісів сьогодні знижена на Сколівщині до 64,9 %, а на Турківщині – до 47,5 % від загальної (табл. 2). Таке істотне зменшення спричинене їх трансформацією у чагарники, агрофітоценози, а також освоєнням земель під будівництво сіл і міст, інфраструктури, промислових і рекреаційних об’єктів тощо.

Порівнюючи структуру біогеоценотичного покриву двох регіонів за співвідношенням угідь у межах громад, можна зауважити, що на Сколівщині кожна третя громада має відповідно найбільшу (понад 75 %), середню (60–75 %) або найменшу (менше 60 %) частку лісових площ. На Турківщині за цими ж критеріями 23 громади характерні низькою лісистістю, тоді як лише три мають значну частку лісових масивів.

Таблиця 1

Господарська структура земель Сколівщини та Турківщини (над ризкою – га, під ризкою – %) [1]

Регіон	Загальна площа території	Землі районів				
		лісові	сільсько-господарські	водний фонд	забудовані	інші
Сколівщина	<u>147091</u> 100	<u>104790</u> 71,2	<u>37388</u> 25,4	<u>1035</u> 0,7	<u>2510</u> 1,8	<u>1369</u> 0,9
Турківщина	<u>119340</u> 100	<u>68040</u> 57,0	<u>45736</u> 38,3	<u>1237</u> 1,0	<u>3286</u> 2,8	<u>1041</u> 0,9

**Структура теперішнього біогеоценотичного покриття
Сколівщини та Турківщини (над ризикою – га, під ризикою – %) [1]**

Регіон	Укриті лісовою рослинністю землі	Чагар- ники	Сади	Лучні вгіддя	Рілля	Інші землі
Сколівщина	<u>95437</u> 64,9	<u>2651</u> 1,8	<u>427</u> 0,3	<u>28802</u> 19,6	<u>12859</u> 8,7	<u>6915</u> 4,7
Турківщина	<u>56717</u> 47,5	<u>7718</u> 6,5	<u>210</u> 0,2	<u>25628</u> 21,5	<u>22428</u> 18,8	<u>6639</u> 5,5

На Сколівщині частка земель, зайнятих лісами, варіюється від 82 % у Корчинській громаді до 32 % у Нижньосиньовидненській, тобто зменшується у 2,5 раза. І на Турківщині цей показник коливається ще суттєвіше – від 86 % у Головській до 18 % у Шум'яцькій сільраді, тобто зменшується у 4,8 раза.

З урахуванням рівня лісистості, зона з незначним ступенем трансформації біогеоценотичного покриття простягається з північного заходу на південний схід, охоплюючи п'ять сільрад Турківщини (починаючи від с. Ісаїв) та центральну частину Сколівщини (до с. Нижня Рожанка). Решта сільрад утворюють зони інтенсивної трансформації ландшафту: на північному заході це 24 території Турківщини та три сусідні громади Сколівщини, а на північному сході – ще п'ять самоврядних територій.

Загальна площа сектору значної трансформації майже дорівнює всій території Турківщини. У ньому лише 38,6 % угідь займають ліси, тоді як 6,2 % припадає на чагарникові ділянки, 22 % – на рілля, а 22,3 % – на лучні угіддя. При цьому цей сектор найщільніше забудований у регіоні.

Сектор середньої трансформації займає 24 % сукупної території двох районів. У ньому 58 % угідь зайняті лісами та лише 3 % чагарниками. Пропорції решти угідь середні. Сектор малої трансформації покриття найбільше лісистий (72 % угідь). Отже, для сектора властива мала трансформація лісового покриття – здебільшого перетворення корінних лісів у похідні. Тому тут досі збереглися ділянки корінних деревостанів, є більше умовно корінних.

Економічний аналіз наслідків трансформації рослинності й ґрунтів засвідчує, що використовувани досі природні ресурси гірської Львівщини практично виснажені [2]. Водночас, на жаль, заготівля деревини збільшилася лише від рубань, пов'язаних із веденням господарства – доглядом за лісом, санітарними рубаннями, розчистками вітровалів, буреломів, заготівлею дров тощо.

Мізерний внесок промисловості в загальний валовий продукт гірських районів майже не впливає на економіку регіону.

Тому рівень бідності місцевого населення, незважаючи на певні фінансові потуги й адресні субсидії з боку держави, найвищий на Львівщині.

У розрахунку на одного мешканця гірських районів у рослинництві вироблено значно менше продукції, ніж у середньому в області. Проте продукція тваринництва значно перевищує середньообласний показник на особу, особливо на Турківщині. Проте обидві території перевищують середньообласні показники у тваринницькій галузі, зокрема щодо утримання в середньому на особу великої рогатої худоби, коней, овець і кіз. Турківщина переважає Сколівщину і Львівщину загалом за поголів'ям свиней у розрахунку на одного мешканця [4; 5].

За нормативних річних потреб споживання 80 кг м'яса на особу наявні обсяги виробництва в гірських районах недостатні навіть для повного самозабезпечення [2; 3]. Виробництво яєць у розрахунку на одного мешканця становило 56 % на Турківщині та 65 % на Сколівщині від нормативного (280 шт. на рік) внутрішнього споживання. Натомість молока гірські райони виробляли майже удвічі-тричі більше від внутрішньої потреби (380 кг на рік).

Зерно власного виробництва гірських районів непридатне для хлібобулочної промисловості через низьку якість, тому його використовують лише на фураж. Картопля була єдиним продуктом рослинництва, який селяни вирощували в обсягах, що перевищували нормативну потребу в 1,5 на Сколівщині та 3,6 раза на Турківщині. Натомість овочів вирощено лише 10 % від потреби на Сколівщині та 60 % на Турківщині.

Економічну ефективність господарювання можна оцінювати за фінансовими результатами діяльності підприємств до оподаткування. Якщо 2020 року Сколівщина мала 765 тис. грн сумарного прибутку, а Турківщина – 82 тис. грн збитку, то 2022 року обидва райони отримали прибутки:

проте перший лише 51 тис. грн, а другий – 460 тис. грн. При цьому сільське й лісове господарство Турківщини значно знизили сукупні прибутки, а обробна промисловість, транспорт, будівництво й особливо гуртова торгівля стали значно прибутковішими, ніж 2020 року. Частка збиткових підприємств від загальної кількості за п'ять років на Сколівщині зменшилася від 38 до 35 %, на Турківщині – від 43 до 18 %.

Водночас кількість активних суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств, організацій та установ у 2020 році зменшилася порівняно з 2021 роком на Сколівщині з 275 до 264 одиниць, на Турківщині з – 227 до 174 одиниці. Від 2020 до 2023 року зменшилася кількість підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності: відповідно з 109 до 99 одиниць та від 100 до 84 одиниць.

На тлі описаних змін індекс інвестицій в основний капітал, що відображає витрати на нове будівництво, модернізацію основних засобів тощо, порівняно з попереднім роком, на Сколівщині 2020 року становив 53 %, 2023 – 108 %, у Турківському – відповідно 95 та 118 %. Проте впродовж цих чотирьох років він істотно коливався. 2023 року найбільший обсяг вкладень в основний капітал як Сколівщини, так і Турківщини, спостерігали в добувній промисловості, згодом – в операції з нерухомістю, транспорт і зв'язок. Від загального обсягу інвестицій упродовж 2015 року у сільськогосподарській і лісовий сектори на Сколівщині вкладено 3 %, та на Турківщині – 4 %, в охорону здоров'я – відповідно 5 і 2 %, у торгівлю й послуги – ще менше. Структура вкладених коштів у підприємства 2015 року свідчить про те, що як в області загалом, так і в районах, проблема фінансування їхнього розвитку фактично перекладена на самі підприємства (Турківщина) або на пошук кредиторів. Мінімальну роль у цьому процесі відіграють державний і місцевий бюджети, а також іноземні інвестиції. Натомість кошти населення та інші

джерела у гірських районах залучені в більших пропорціях. Вигідне географічне положення гірських районів мало би сприяти міжнародній економічній співпраці.

Надходження прямих іноземних інвестицій залишається вкрай нестабільним, а у 2023 році на Сколівщині їх не було взагалі. Фінансування заходів зі стабілізації екологічної ситуації в гірських районах, охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів у 2023 році не передбачалося [2; 3].

Обсяги експорту товарів за 2020–2023 роки поступово зростали в обох регіонах. Імпорт теж мав тенденцію до зростання, проте на Турківщину він здійснювався в обсягах, на 1-2 порядки менших, ніж в інші райони. Послуги гірські райони за вказаний період не експортували і не імпортували.

Рекреаційна сфера та взаємовигідна міжнародна співпраця й надалі залишаються нереалізованими резервами економічного зростання регіону. Водночас ринок туристичних послуг в Україні поступово розвивається, а інтерес іноземних громадян, зокрема туристів, до країни зростає. Проте цей процес значною мірою залежить від економічної та політичної стабільності як у державі, так і в світі.

Сьогодні мережа закладів ресторанного господарства у гірських районах Львівщини залишається менш розвиненою порівняно з іншими регіонами. У 2020 році із 44 розважальних закладів на Сколівщині та 19 на Турківщині лише 18 та 7 відповідно були розташовані в селах. Невелика кількість посадкових місць у цих закладах, навіть з урахуванням високої лісистості території, значно обмежує їхню привабливість для розвитку сільського туризму. У 2020 році в розрахунку на десять тисяч жителів на Турківщині налічувалося 180 посадкових місць у ресторанах, а на Сколівщині – 350. За даними Єдиного державного реєстру, у 2023 році на Турківщині було зареєстровано лише сім готелів і ресторанів (табл. 3).

Таблиця 3

Відпочинкова інфраструктура гірських регіонів Львівщини [3]

Показник	Сколівщина	Турківщина	Львівщина
Готелі й ресторани, од. (2020 р./2023 р.)	37/47	5/7	1766/1969
Припадає одиниць на 1 тис. мешканців			
Готелів і ресторанів (2020 р./2023 р.)	0,74/0,98	0,09/0,13	0,67/0,76
Ресторанних закладів	0,64	0,31	0,95
Сидячих місць у всіх ресторанних закладах	23,6	16,9	48,1
Сидячих місць у закладах сільської місцевості	14,2	7,8	7,3
Санаторно-курортних та оздоровчих закладів	0,48	0,04	0,06
Ліжок у санаторно-курортних та оздоровчих закладах	34,5	0,9	8,9

Мережа ресторанних закладів на Сколівщині була вдвічі більше розвинутою за кількістю цих об'єктів на 1 тис. мешканців, ніж на Турківщині. Потужність їх, з огляду на наявність місць, теж була меншою. За цим показником у сільській місцевості Турківщина значно відстає від Сколівщини.

З-поміж усіх районів Львівщини Сколівщина лідирує. Завдяки особливостям своїх природних ландшафтів та клімату вона має великий потенціал для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності. Перспективним є подальший розвиток інфраструктури району з центром у місті Сколе. Активному розвитку туризму тут особливо сприятимуть розташовані поблизу бальнеологічні курорти Східниця, Трускавець, пам'ятки періоду Київської Русі – руїни твердині Густань – та могила київського князя Святослава Володимировича біля р. Опір. Особливого значення на Сколівщині набуває розвиток спортивної рекреаційно-туристичної діяльності, зокрема гірськолижного туризму. Великий, ще не освоєний потенціал місцевих ландшафтів та їхня морфологічна структура, сприяють організації тут усіх зимових видів спорту, що підтверджують численні проєктні розробки гірськолижних комплексів на теренах краю [4; 5].

Висновки. Завдяки значній лісистості, наявності ділянок первинного лісу та розвиненій відпо-

чинковій інфраструктурі, Сколівщина вважається найбільш перспективною для розвитку туризму. Водночас, за умови належної уваги до соціальної інфраструктури, обмеження вирубки лісів і активного їх відновлення, а також з урахуванням прикордонного розташування, Турківщина також має реальні можливості для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності.

Бібліографічний список

1. Гнатів П. С., Гринчак М. М. Стан рослинного покриву і втрати екологічного потенціалу наземних екосистем у гірському регіоні Львівщини у зв'язку з їхніми середовищестабілізаційними функціями. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2009. № 135. С. 13–21. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_135/gps.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
2. Голубець М. А., Гнатів П. С., Козловський М. П. Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону. Львів: Поллі, 2007. 288 с.
3. Статистичний щорічник Львівської області за 2020 рік. Львів: ГУС у Львівській області, 2021. 455 с.
4. Статистичний щорічник України за 2021 рік. Львів: ГУС у Львівській області, 2022. 447 с.
5. Статистичний щорічник Львівської області за 2022 рік. Львів: ГУС у Львівській області, 2023. 387 с.

Стаття надійшла 04.02.2025